

Штангрет Г.З.

Метафорична репрезентація образного компоненту концепту RELATIONSHIPS у творах Джона Грея

*Штангрет Ганна Зіновіївна, асистент кафедри іноземних мов
Національний лісотехнічний університет України, м. Львів, Україна*

Анотація. Стаття присвячена дослідженню образного компоненту концепту Relationships на основі виділених концептуальних метафор. Розглянуто поняття метафори з позицій когнітивної лінгвістики. Виявлено основні складові культурного концепту. Проаналізовано особливості формування та функціонування авторських концептуальних метафор за допомогою ключових концептів Relationship, Love, Romance.

Ключові слова: *концепт, концептуальна метафора, авторська концептосфера, концепти Relationships, Love, Romance*

Індивідуальні чи національні особливості людського мислення останнім часом викликають інтерес науковців через необхідність дослідити складні механізми метафоричного відображення дійсності. Тривалий час метафору розглядали лише як засіб стилістичного забарвлення. Новий підхід до тлумачення метафори, а саме з позицій когнітивної лінгвістики, дозволяє більш глибоко проникнути в суть терміна концептуальна метафора.

Серед існуючих теорій метафори найбільш поширеною є теорія концептуальної (когнітивної) метафори, представниками якої є Дж. Лакофф та М. Джонсон. На думку вчених, людська концептуальна система, в межах якої ми думаємо та виконуємо дії, є за своєю природою метафоричною і поширена у повсякденному житті [6]. Ознаки концептуальної метафори в процесі когнітивної інтерпретації отримуються зі змісту метафори, переважно із базового порівняння, яке лягло в її основу [4, с. 206-207].

Актуальність даної роботи обумовлена інтересом до проблем когнітивного моделювання та увагою до особливостей функціонування концептів у дискурсах різних типів. **Об'єктом** дослідження є ідіостиль Джона Грея у лінгвокогнітивному вимірі. **Предметом** дослідження виступають індивідуально-авторські метафори як засоби втілення ключових концептів авторського ідіостилю.

Метою статті є аналіз створення та функціонування (виявлення та систематизація) індивідуально-авторських метафор, що відтворюють ключові елементи концептосфери Джона Грея, зокрема концепти Relationships, Romance, Love.

Матеріалом для дослідження послужили твори відомого в сфері науково-популярної літератури автора Джона Грея, який є експертом у створенні та підтриманні гармонійних стосунків між представниками протилежних статей. В даній роботі ми вважаємо доцільним використання категорії концепту при дослідженні тексту такого характеру. Науково-популярна література, призначена для неспеціалістів в тій чи іншій сфері знань, розрахована на задоволення естетичних смаків широких мас чи певної категорії читачів і привертає увагу як читачів різних рівнів освіти, так і дослідників лінгвокогнітивної сфери, чим зумовлена і **новизна** роботи.

Концепт – одне із ключових понять сучасної лінгвістики. Проблему дефініції поняття концепту розробляли вітчизняні та зарубіжні вчені-лінгвісти та культурологи: Н.Д. Арутюнова, С.О. Аскольдов-Алексєєв, А. Вежбіцка, В.І. Карасік, Д.С. Ліхачьов, З.Д. Попова,

Ю.С. Степанов, І.Й. Стернін. Науковці розглядають концепт під різними кутами зору, тому концепт як складний когнітивний лінгвосоціальний конструкт на сьогоднішній день не має однозначного трактування в когнітивній лінгвістиці. Він є багатовимірним мисленнєвим феноменом, який відображає процес пізнання світу, результати людської діяльності, її досвід та знання про світ, зберігає інформацію про нього.

Основною одиницею лінгвокультурології є культурний концепт – багатовимірне змістовне утворення, в якому виділяють ціннісну, образну і понятійну сторону [2, с. 71]. Вираження концепту – це вся сукупність мовних і немовних засобів, які прямо чи непрямо ілюструють, уточнюють і розвивають його зміст [2, с. 91].

Опираючись на свій досвід, вчені З.Д. Попова, І.Й. Стернін говорять про три базові структурні компоненти (елементи) концепту – образ, інформаційний зміст та інтерпретаційне поле [5, с. 75]. В складі концепту образ формується перцептивними когнітивними ознаками, що формуються у свідомості носія мови в результаті відображення ним оточуючої дійсності за допомогою органів чуття та образними ознаками, що формуються метафоричним осмисленням відповідного предмету чи явища [5, с. 76]. Описуючи зміст концепту, когнітивні образи важче формулювати порівняно із перцептивними, але вони, як правило, більш численні, що свідчить про важливе місце, яке вони займають в структурі концепту [5, с. 77].

Для повноти семантичного опису лінгвокультурного концепту, на думку С.Г. Воркачєва, оптимально виділяти в його складі три складові: понятійну, яка відображає його ознакову і дефініційну структуру, образну, що фіксує когнітивні метафори і ціннісну, яка визначається місцем, яке займає ім'я концепту в лексикограматичній системі певної мови, куди увійдуть також його етимологічні і асоціативні характеристики [1].

Проаналізувавши праці з теорії концепту, можна зробити висновок щодо складу даного феномену. Більшість дослідників виділяють в структурі концепту декілька шарів: понятійний, образний та ціннісний. Крім того, можна виділити кілька провідних підходів щодо розкриття специфіки образного компоненту ментальних утворень. З однієї точки зору, даний компонент вважають підґрунтям базового рівня, який доповнюють певними когнітивними компонентами, з іншого боку – виражають за допомогою метафор, що співвідносні з іменами-експлікаторами та наповнюють концепт конкретним змістом [3, с. 200-202].

Складність опису структури концепту зумовлена динамічною природою людського мислення. В його

процесі складові структури концепту піддаються переробці, в результаті якої компоненти одного концепту взаємодіють з компонентами інших концептів, що призводить до змін кодування концепту у свідомості мовця.

Слід взяти до уваги, що концепти не існують самі по собі, а формують певну абстрактну модель-концептосферу, під якою розуміємо сукупність концептів, їх зв'язки і відносини. Спираючись на морально-психологічну концепцію Джона Грея, визначаємо концепт RELATIONSHIPS центральним у більшості його творів. Не менш значне місце у концептосфері Джона Грея посідають і концепти LOVE, ROMANCE, які змістовно доповнюють структуру основного концепту. Тісний зв'язок спостерігається між концептами MAN і WOMAN.

Під час аналізу творів, присвячених налагодженню та вдосконаленню відносин між чоловіком та жінкою, було виявлено ряд метафоричних образів, у тому числі й концептуальні метафори, за допомогою яких автор виражає своє бачення даного феномену.

Концепт RELATIONSHIP для автора асоціюється із майстерністю, якої нелегко досягти, зокрема саме чоловікам (особливо якщо у період формування особистості їм бракувало належної моделі для наслідування): *Many men did not have successful role models while they were growing up. For them staying in love, getting married, and having a family is as difficult as flying a jumbo jet without any training* [11]; *If we are to thrive and not just survive, we need to update our relationship skills in ways that reflect our natural abilities, tendencies, and needs* [7]. Ці приклади ілюструють концептуальну метафору **Relationship is Mastery**.

Бувають випадки, на думку автора, коли зникає взаєморозуміння, і як наслідок, в стосунках виникає напруження, конфлікт. Такі стосунки автор прирівнює до боротьби. Метафора **Relationship is a Struggle** яскраво виражає дане бачення: *relationship do not have to be such a struggle. Only when we do not understand one another there is tension, resentment, or conflict* [11].

Наступну концептуальну метафору автор використовує для порівняння чоловіка та жінки (у їх різнобічних відносинах) з акціонерами, що ділять прибуток, але які водночас є хорошими бізнес партнерами, що допомагають спільній справі існувати - **Relationship is an Investment**: *A relationship is like an Investment. We give to our partner and hope over time to get more and more in return. Initially, getting the emotional support we are looking for may be difficult, but through the years, it becomes easier and easier* [10]; *A man automatically looks at a relationship like an investment. He puts his energy in and hopes to get something out of it* [9]; *The real joy of a special, intimate, and committed relationship is the opportunity to share and celebrate the good times, and give to your partner when he or she is in need* [12].

Метафора **Relationship is a Squander** описує відносини на стороні (зраду) як бездумну витрату грошей, після якої чоловік чи жінка швидко повертаються до того, з чого починали: *Having an affair is like taking all your savings and blowing them in Las Vegas. You spend it all and you are quickly back to where you started* [10].

Relationship is a Dance: *Just like dance partners, when a woman takes two steps back, the man can take*

two steps forward. When he takes two steps back, she can take two steps forward. This give-and-take is the basic rhythm of relationships [10]. Як під час танцю дама може крутитися, партнер залишається стояти на місці, так і у відносинах: жінка ділиться емоціями, а чоловік не проявляє жодних. Проте вона знає, що її чують. Іноді партнери розходяться для того, щоб потім зблизитись. Це все створює у автора асоціацію відносин із танцем, де віддавати-отримувати – основний ритм взаємин.

Нові відносини порівнюються із теплою ванною, вода в якій поступово остигає. Так само і чоловік та жінка з роками стають холоднішими один до одного. Тому, як тільки зникне новизна у стосунках, ми повинні знайти спосіб знову підігріти воду. Для цього потрібно змінити спосіб мислення та ставлення один до одного. Тому, на нашу думку, приклад *A new relationship is like a warm bath in the beginning that cools over time. Once the newness is gone, we have to find a way to warm the water again. It takes subtle shifts in thinking, simple changes in how we relate to one another* [13] ілюструє метафору **Relationship is a Bath**.

Концептуальна метафора **Relationship is a Plant** передає бачення автором відносин у порівнянні із рослиною чи садом, які так само, як і будь-які взаємини, потребують обробки, турботи, підживлення для того, щоб розвиватись та цвісти: *To create a more lasting happiness, he needs to cultivate relationships and develop his ability to care for other beings* [12]; *A relationship blossoms, and attraction is sustained when we can both support our partners in being themselves and receive support for being ourselves* [12]; *A relationship thrives when a man focuses on correcting his behavior to be more considerate and the woman focuses on correcting her attitude toward his behaviors* [9]; *If a woman focuses on being increasingly receptive to a man's advances, then she holds the key to creating an opportunity for a relationship to flourish* [9]; *A relationship is like a garden. If it is to thrive it must be watered regularly...* [11].

Через концептуальну метафору **Relationship is a Sport** автор доводить до нашого відома, що стосунки, як і м'язи тіла, потрібно тренувати для того, щоб вони були готові пройти випробування: *Being engaged is like a warm-up period before more rigorous exercise. It is a time to stretch your relationship muscles so that when you put them to the test and exercise them, they will be ready* [9].

Образний компонент концепту Relationship реалізується і через порівняння із **цілителем** - **Relationship is a Healer**: *We assume that being loved means having one's needs fulfilled. In reality, a healthy relationship supports both members healing themselves* [12]; **дарунком** - **Relationship is a Gift**: *Every relationship is a gift. It offers us the opportunity to prepare ourselves for finding and recognizing our soul mate... When a relationship ends, it is good to take some time to reflect on the gift and then begin again* [9]; **підтримкою** - **Relationship is a Support**: *For her to connect with her partner and receive his support is one of the major benefits of a relationship* [7]. Кожна з цих авторських асоціацій викликає позитивну емоцію, що дає хороше уявлення про теплі та щирі стосунки між партнерами.

На противагу попереднім концептуальним метафорам, Джон Грей у своїх творах експлікує образ відносин через порівняння їх із жестом жертвоприношення з боку жінки - **Relationship is a Sacrifice**: *Instead of asking for support, she quietly does something herself or postpones her needs. Although making sacrifices is a part of a relationship, women tend to make too many* [9] чи протиріччям - **Relationship is a Collision**: *Mars and Venus can collide – yet still grow in deeper love and compassion* [13].

Багато концептів стають зрозумілими в рамках інших концептів. Тому, вважаємо допустимим розглядати концепти Love та Romance як складові об'єднуючого за семантичним змістом концепту Relationship.

Концептуальні метафори **Love is a Flower**, **Love is a Plant** характеризують почуття кохання як представника флори, який не здатний рости чи процвітати без опіки чи турботи: *When men and women are able to respect and accept their differences then love has a chance to blossom* [11]; *Understanding the differences between men and women results in trust, which provides a lot of safety. That's where love can flourish* [7]; *After all, love doesn't grow from being adored. It grows when it persists and endures through times when we or our partner are difficult to love. Indeed, love thrives on challenges, especially those we address within our own hearts* [13].

У дискурсі даних творів можна виокремити такі концептуальні метафори, за допомогою яких концепт Love осмислюється як відкритість, задоволення, прихильність, щирість:

– **Love is an Open Heart**: *The test of love is caring for a person even though we know them to be less than perfect and have experienced their daily limitations... When our hearts are open, love is automatic* [10];

– **Love is a Fulfilment**: *Women generally do not realize that the kind of love a man needs most is her loving message that he has fulfilled her* [10]; *A man, however, receives love differently from a woman. He chiefly feels loved when she lets him know again and again that he is doing a good job of fulfilling her* [10];

– **Love is a favor**: *A gift of love is a favor* [11];

– **Love is Sharing**: *On Venus sharing your problems with another actually is considered a sign of love and trust* [11].

Здатність кохання зцілювати характеризує концептуальна метафора **Love is a Healer**: *We begin to trust love and its healing process* [11]. Аналогічна метафора передавала й уявлення автора щодо стосунків загалом (див. приклади вище).

Порівняння любові з явищами природи чи морем експлікуються через метафори **Love is a Spring**: *Falling in love is like springtime. We feel as though we will be happy forever* [11]; *Love thaws out our repressed feelings, and gradually these unresolved feelings begin to surface into our relationship* [11] та **Love is a Sea**: *Understanding how our past continues to affect our relationships frees us to accept the ebb and flow of love* [11].

Метафора **Love is a Dance** фіксує уявлення автора про любов як про танець, під час якого партнери насолоджуються радісними та гармонійними відносинами: *Love seems eternal. It is a magical time when eve-*

rything seems perfect and works effortlessly. ...We effortlessly dance together in harmony and rejoice in our good fortune [11]. Аналогію, знову ж таки, простежуємо і у випадку метафор із концептом **Relationship**.

Концептуальною метафорою **Love is a Prisoner** передається здатність кохання ховатись глибоко в серці, уникаючи душевних ран: *Sometimes love is not expressed because it is buried deep inside or locked within the fortress of our hearts. Hiding behind a wall, we are safe from hurt but barred from love* [10].

Метафора **Love is an Inception** ілюструє факт, що любов є витокком будь-яких відносин: *...love is where everything starts. It is what brings us together and keeps us together. In the beginning of a relationship, we ask for love from our partner and, ideally, the request comes from a place of loving ourselves* [13].

Здатність любові зігрівати, жити та давати енергію для життя передається метафорою **Love is a Fuel**: *After we are together and committed to another person, the focus must shift to giving love, for love is the fuel that warms us, feeds us, and gives us energy for so much in life* [13].

Полярні характеристики кохання простежуються у наступних концептуальних метафорах: **Love is a Sacrifice**: *To feel love as a result of our own deliberate actions and responses is a far greater experience than the love we feel in response to someone else's behaviors and actions toward us...we can only sustain love through genuinely making sacrifices to give our support* [13] та **Love is Blessing**: *No one is perfect, and to be fully loved in spite of our imperfections is a blessing that some people only dream of. Learning to feel and express real love is – or ought to be – the apex of any relationship* [13].

Любов – це почуття, що об'єднує дві половини в одне ціле. Цей процес єднання спостерігаємо через метафору **Love is Wholeness**: *Love is also a connective feeling. Love relates you to another. It says you are like a part of me.... Through giving and receiving love, men and women can more fully love themselves and experience their inner goodness. In this way they feel whole and complete* [12].

Концепт Romance реалізується у творах Джона Грея за допомогою ряду концептуальних метафор, таких як *Romance is a Dessert*, *Romance is a Bath*, *Romance is a Healer*, *Romance is a Fire*, у яких простежуємо спорідненість образної складової як із концептом **Relationships**, так і з концептом **Love**.

Концептуальна метафора **Romance is a Dessert** характеризує романтику як необхідне доповнення після усвідомлення того, що взаєморозуміння є здоровою основою для любовних відносин. Крім того, шлях до серця жінки лежить через відносини, які можна зробити більш романтичними за допомогою дрібних вчинків: *While good communication provides a healthy basis for a loving relationship, romance is a dessert. The way to a woman's heart is through doing lots of little things for her on a consistent basis* [10].

Романтика порівнюється із теплою ванною, оскільки романтичні відносини завжди гріють душу - **Romance is a Bath**: *Creating romance is like climbing into a bath. If the water's warm, you can turn on the jets and enjoy the warmth* [13].

Romance is a Healer: *Women today long for romance because romance is a powerful oxytocin producer...The more successful a woman is today, the higher the premium she puts on romance* [13]. Тут мова йде про підвищений вміст окситоцину в організмі жінки, що виробляється під час романтичних відносин і допомагає подолати стрес, який вона отримує на роботі.

Метафору **Romance is a Fire** реалізує порівняння романтики з вогнем: *A woman's receptive interest is like the kindling wood that is necessary for building the fire of romance, while a man's active interest is the match required to light the fire* [8].

Після проведеного дослідження слід зазначити, що деякі концепти можуть викликати схожі асоціації, тобто отримувати ідентичну репрезентацію за допомогою концептуальної метафори. Так, для прикладу,

всі досліджувані концепти ототожнюються з цілителем, концепти Relationship і Love уподібнюються рослині, концепти Relationship та Love порівнюються з танцем.

Аналіз творів дозволяє зробити висновок, що головні концепти створюють єдину гармонійну систему – концептосферу автора, яка відображає індивідуально-авторську картину світу Джона Грея. Виявлені та проаналізовані засоби репрезентації концептів, які характеризують особливості ідіостилю письменника та є образними відбитками фрагментів ментального світу автора.

Перспективним видається дослідження ціннісного складника досліджуваних концептів та їх співвідношення з іншими ключовими концептами концептосфери Джона Грея.

ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Vorkachev S.G. Methodological grounds lingvokontseptologii // Theoretical and Applied Linguistics. Issue 3: Aspects metacommunicative activities. - Voronezh, 2002. - P. 79-95.
2. Karasik V.I. Linguistic Circle: Personality, Concepts, Discourse / V.I. Karasik - Volgograd: Change, 2002. – 477 p.
3. Makeev N.S. The role of the figurative component in the formation of the structure of the concept (for example, the concept of "wealth") / N.S. Makeeva // Bulletin of the Russian State Pedagogical University named after A.I. Herzen. - SPb., March, 2009. - № 93. - P. 200-202.
4. Popova Z.D., Sternin I.A. Cognitive Linguistics / Z.D. Popova, I.A. Sternin - M.: AST: East - West, 2007 – 314 c.
5. Popova Z.D., Sternin I.A. Semantic-cognitive analysis of language / Z.D. Popova, I.A. Sternin - Voronezh: Origins, 2007. – 250 p.
6. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. – Chicago; London: The University of Chicago Press, 1980. – 242 p.
7. John Gray. Mars and Venus in Love. – HarperCollins e-books, 1996, - 182 p.
8. John Gray. Mars and Venus in the Bedroom. – Harper Perennial, 1995. – 224 p.
9. John Gray. Mars and Venus on a Date. – Harper Collins Publisher, 1999. – 400 p.
10. John Gray. Mars and Venus together forever. – Perennial Currents, 2005. – 262 p.
11. John Gray. Men are from Mars, Women are from Venus. – Harper Collins Publisher, 2004. – 368 p.
12. John Gray. Men, Women and Relationships. - New York: Harper Collins Publishers, 2002. – 310 p.
13. John Gray. Venus on Fire, Mars on Ice. – Canada: Mind Publishing, 2010. – 253 p.

Shtanhret H.Z.

Metaphorical representation of figurative component of concept Relationships in works by John Gray

Abstract. The article deals with the research of figurative component of the concept Relationships based on the selection of conceptual metaphors. The notion of metaphor is viewed from the cognitive linguistics' position. The main components of cultural concept are revealed. The peculiarities of forming and functioning of the author's conceptual metaphors with the help of such key concepts as Relationship, Love, Romance are analysed.

Keywords: *concept, conceptual metaphor, author's conceptual sphere, concepts relationship, love, romance*

Штангрет А.З.

Метафорическая репрезентация образного компонента концепта Relationships в произведениях Джона Грея

Аннотация. Статья посвящена исследованию образного компонента концепта Relationships на основе выделенных концептуальных метафор. Рассмотрено понятие метафоры с позиций когнитивной лингвистики. Выявлены основные составляющие культурного концепта. Проанализированы особенности формирования и функционирования авторских концептуальных метафор с помощью ключевых концептов Relationships, Love, Romance.

Ключевые слова: *концепт, концептуальная метафора, авторская концептосфера, концепти Relationships, Love, Romance*